

Inhoud

Inleiding	11
Hoofdstuk 1: De voorgeschiedenis (tot 1200)	15
Dekzandruggen en beekdalen	16
Eerste bewoners	17
Dutmala	17
Prehistorisch dorp	18
Romeinse tijd	19
Kempische dorpen	20
Hoofdstuk 2: De middeleeuwen (1200-1550)	23
Hertogdom Brabant	23
Mottekasteel Ten Hage	24
Stadsrechten	25
Eén leeuw en drie hoorns	26
Vestingwerken	28
Pest	28
Wol en welvaart	30
Klooster Mariënhage	32
Begijnenhof	34
Gelderse Oorlogen	35
Stadsbrand	35
Rampjaar 1543	36
Hoofdstuk 3: Donkere jaren (1550-1798)	39
Een nieuwe heer	39
Nest van ketterij	41
Tachtigjarige Oorlog	42

Beleg van Eindhoven	42
Plundering en inkwartiering	45
Haarlems linnen	46
Staats-Brabant	47
Voortdurend oorlogsgeweld	48
Luikse steenweg	50
Bataafse Republiek	51
Jan van Hooff: strijder voor vrijheid	52
Hoofdstuk 4: Voorzichtige industrialisatie (1798-1891)	55
Eerste fabriek	56
Franse school van Hermanus Boex	58
Eindhovens Kanaal	59
Stalen monster	59
Economische malaise	60
Loonparadijs	60
Einde huisnijverheid	61
Joodse gemeenschap	62
Zeventig miljoen sigaren	62
Vrouwen en kinderen	65
Lichtstad	66
Katrien	67
Vroeg Eindhovens design	68
Langpotige spin	68
Hoofdstuk 5: Philips-stad (1891-1920)	71
De Lamp	71
Sigarenmakersstaking	73
Nieuwkomers	73
Zonder god of gebod	74
Hbs versus mulo	75
Van Campina tot DELA	76
Nieuw stadsgezicht	77
Philipsdorp	78

PSV	79
Meisjes van Philips	81
Belgische vluchtelingen	82
Verboden stad	83
NatLab	83
Gekkenhuis van Woensel	84
Hoofdstuk 6: Groot-Eindhoven (1920-1940)	87
Groot-Eindhoven	88
Amerikaansche groei	90
Parken en plantsoenen	92
Watersnood	93
Hallo Nederlands-Indië!	93
Drents Dorp	95
Philiwood	96
Welschap	97
Protestants ziekenhuis	98
Van Abbemuseum	99
Hoofdstuk 7: De oorlog (1940-1945)	101
Sinterklaasbombardement	101
Mascottenvloeitjes	103
Schaarste	103
April-meistaking	105
Philips-Kommando	105
Bevrijdingsbombardement	107
Hoofdstad van het bevrijde Zuiden	107
Herrijzend Nederland	108
Nooduniversiteit	109
Lichtjesroute	109
Hoofdstuk 8: Wederopbouw en welvaart (1945-1980)	111
Stad in de steigers	112
De Ring	113

Eerste tv-uitzending	114
Hoogspoor	116
DAF.....	117
Van Animali tot stadsschouwburg	118
Sportstad van het jaar	120
Kom van dat dak afl.	121
Technische Hogeschool	123
De hoed van Kennedy.....	125
NatLab Waalre	125
Spanjaarden	126
Winkelstad.....	127
Effenaar	129
Rode Jeugd	130
Hoofdstuk 9: Hightech en design (1980-heden)	133
Europacup I	133
Houd DAF op de weg	134
Dynamo Open Air	136
Herculesramp.....	137
Naar Amsterdam	137
Leading in technology.....	138
Hipste plek van Eindhoven.....	139
Dutch Design Week.....	140
GLOW.....	141
De gekste!	142
Hoofdstuk 10: Tien bijzondere plekken	143
Mariënhage.....	143
Stratumseind	144
Emmasingel	145
Station	146
Evoluoon	147
Stadhuisplein	148
De Bijenkorf	149

Dommel.....	150
Berenkuil.....	150
Blob.....	151
Index.....	153

Inleiding

Een saaie, grijze, kille stad. Dit imago heeft Eindhoven lang met zich meege dragen. Bovendien een stad die niet bekendstaat om z'n rijke verleden of historische centrum. Veel mensen zien vooral een industriestad waar vóór de komst van Philips weinig gebeurde.

Hierin schuilt een kern van waarheid. De vestiging van Philips in 1891 is inderdaad van onschatbare waarde geweest voor de stad. Als Gerard Philips niet had besloten zijn gloeilampenfabriekje in Eindhoven te vestigen, had de stad er nu ongetwijfeld compleet anders uitgezien. Philips veroorzaakte in het stadje een explosieve groei van economie en bevolking. Eindhoven werd de Lichtstad! Het stempel van Philips is nog steeds alom zichtbaar. Deze versregels van Freek de Jonge vatten het mooi samen:

'De Lichtstad is licht, niet licht als een veertje.'

'Dat Eindhoven licht is, dat ligt aan een peertje.'

In het post-Philips-tijdperk transformeert Eindhoven tot stad van design en innovatie. De grijze fabrieksgebouwen worden rauwe geschiedenis. *Het wonder van Eindhoven* heet dit in het gelijknamige boek uit 2013 van Arno Kantelberg.

De focus van *De kleine Geschiedenis van Eindhoven voor Dummies* ligt daarom op de periode na 1891. Dat neemt niet weg dat de periode daarvoor óók interessant is. Wat te denken van de eeuwenoude handelsroutes die de stad doorkruisen, de bloeiende middeleeuwse textielindustrie, het klooster met een van de grootste

bibliotheken van Nederland? De vele stadsbranden, plunderingen en oorlogen? Of de fabricage van miljoenen sigaren die Eindhoven de bijnaam ‘de gerookte stad’ opleverde?

Over dit boekje

‘*Van geen stad wellicht is het verleden minder bekend*’, schrijft Louis Houben in zijn *Geschiedenis van Eindhoven* (1889). Hij is een van de eersten die probeert het verleden van de stad bloot te leggen. Dat is geen sinecure. In tegenstelling tot veel andere steden kent Eindhoven geen geschreven stadsgeschiedenis of -kroniek. Daarbij speelt een rol dat de middeleeuwse archieven verloren zijn gegaan bij een allesverwoestende stadsbrand in 1486.

Van goed leesbaar, tot spannend en diepgravend: inmiddels is er veel geschreven over Eindhoven. Hieronder enkele aanraders; uit sommige werken is bij het schrijven van dit boekje rijkelijk geput. Voor wie geïnteresseerd is in de middeleeuwen en de periode daarvoor, zijn er *Sporen onder de Kempische stad* (1994) onder redactie van Nico Arts en *Marcus van Eindhoven* (2003) van dezelfde auteur. Een echte aanrader is *Ach Lieve Tijd* (1990–1992); deze tijdschriftenreeks geldt nog steeds als een van de meest leesbare en volledige publicaties over de stad. Lezenswaardig zijn ook: *De canon van Eindhoven* (2009) onder redactie van Harry Lintsen en Peter Thoben, *De Canon verteld* (2009) van Hans Horsten, *100 jaar PSV* (2013) van Frans van den Nieuwenhof en Jeroen van den Berk, *Beatstad Eindhoven* (2010) van Frans Dekkers, *Arm, arm Eindhoven* (2010) van Jan van Schagen, het eerdergenoemde *Wonder van Eindhoven* van Arno Kantelberg en uiteraard het onmisbare *Anton Philips 1874–1951* (2005) van Marcel Metz. Ten slotte mag zeker *Een samenleving in verandering 1810–1960* (1982) van Jan van Oor-

schot niet vergeten worden. Dit tweedelige werk dient als basis voor veel van bovenstaande publicaties.

Dit boekje heet niet voor niets *De kleine Geschiedenis van Eindhoven voor Dummies*. Het pretendeert niet volledig, doorwrocht of genuanceerd te zijn, maar is bedoeld als een leesbare en hopelijk leerzame introductie op de rijke geschiedenis van Eindhoven.

Pictogrammen

Om de inhoud van de tekst te markeren zijn pictogrammen gebruikt. De volgende pictogrammen zijn in de tekst te vinden:

BELANGRIJK

Dit pictogram geeft aan dat er in de tekst een belangrijke ontwikkeling wordt beschreven.

TECHNISCHE
INFO

Dit pictogram vestigt de aandacht op een korte en heldere uitleg van gebeurtenissen en processen. Interessant, maar lig er niet wakker van als je iets vergeet.

CITAAT

Dit pictogram markeert een citaat van een Eindhovenenaar of een bezoeker van de stad.

Het ontstaan van het landschap**Jagers-verzamelaars****Prehistorische boerderij****Romeinse invloeden**

Hoofdstuk 1

De voor- geschiedenis (tot 1200)

Eindhoven ontstaat pas na 1200 als een nieuw gestichte stad in de Kempen. Wat we weten over de periode daarvoor is dat zandruggen en het riviertje de Dommel een cruciale rol spelen in de ontwikkeling van het gebied. Op de hoger gelegen zandruggen tussen de beekdalen strijken de eerste bewoners neer. Dankzij archeologische vondsten hebben we een beeld van hoe zij leefden.

Dekzandruggen en beekdalen

Het landschap van de Kempen ontstaat tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (ca. 116.000 tot 12.000 jaar geleden). Het gebied maakt dan deel uit van een poolwoestijn met een droog en extreem koud klimaat. Zelfs in de zomers komt de temperatuur niet boven de zes graden uit. Door het ontbreken van begroeiing heeft de wind vrij spel. Rondvliegend zand afkomstig van de vlakke waar later de Noordzee ontstaat, vormt een metersdikke laag en er ontstaan langwerpige dekzandruggen.

In dezelfde periode vormt zich in het gebied een stelsel van beken. Op het Kempisch Plateau, in het huidige België, blijven grote hoeveelheden smeltwater op de nog permanent bevroren grond liggen. Het water stroomt daarop noordwaarts, waar het brede dalen uitslijpt. Zo ontstaat onder meer het beekdal van de Dommel.

Zo'n 15.000 jaar geleden wordt het klimaat langzaam warmer. Geleidelijk ontstaat er een dennen-berkenbos. Omstreeks 11.000 v.Chr. trekken jagers en verzamelaars door het gebied van het latere Eindhoven. Dit blijkt uit vondsten van vuurstenen voorwerpen. Duizend jaar later slaan groepjes rendierjagers er hun tijdelijke kampementen op. Ze maken jacht op grote kudden rendieren die hier 's winters rondzwerven. Als de dieren in de zomer naar het noorden trekken, gaan ook de rendierjagers naar elders.

Pal ten zuiden van Eindhoven is in 1961 een stuk zandsteen gevonden waarin een vrouwenfiguur is gekrast die lijkt te dansen. Vermoedelijk is de steen afkomstig uit een kamp van rendierjagers. De ingekraste figuur zou een van de oudste kunstuitingen uit ons land zijn. Over de echtheid van deze steen - die gekscherend de Venus van Mierlo wordt genoemd, een verwijzing naar de Venus van Milo en het nabijgelegen dorp Mierlo - bestaat echter tot op de dag van vandaag twijfel.